

Wpływ badań śląskoznawczych na kształtowanie się środowiska politologicznego Uniwersytetu Opolskiego

Aleksander Kwiatek¹

Streszczenie:

Niniejszy artykuł stanowi próbę ukazania roli i funkcji badań śląskoznawczych na kształtowanie się środowiska politologicznego Uniwersytetu Opolskiego. Śląskoznawstwo i politologia traktowane są w nim jako bliskie sobie sfery naukowych analiz. Za takim stanowiskiem ma przemawiać fakt, iż niemal cała problematyka śląskoznawcza posiada w znacznej mierze charakter socjologiczno-politologiczny. Wiąże się to ściśle z pogranicznym usytuowaniem obszaru śląskiego, generującego poprzez swoją historyczność i wielokulturowość, wybitnie polityczne treści. Nie bez znaczenia dla narracji artykułu pozostaje kwestia wpływu śląskiej empirii na kierunki opolskich badań politologicznych, zapoczątkowanych jeszcze na przełomie lat 50. i 60. ubiegłego wieku przez prof. Józefa Kokota – współtwórcy i głównego animatora lokalnego środowiska naukowego, a rozwijanych później przez Instytut Śląski w Opolu i Uniwersytet Opolski. Tę ostatnią instytucję można uważać za pełnego sukcesora i depozytariusza opolskiej tradycji politologicznej oraz szkoły naukowej, którą ta tradycja ukształtowała.

Słowa kluczowe:

śląskoznawstwo, politologia śląska, prof. Józef Kokot, Instytut Śląski w Opolu, Uniwersytet Opolski

Standard cytowania (APA):

Kwiatek, A. (2018). Wpływ badań śląskoznawczych na kształtowanie się środowiska politologicznego Uniwersytetu Opolskiego. *Pogranicze. Polish Borderlands Studies*, t. 6, nr 3, s. 187-210.

Śląskoznawstwo współczesne znajduje się w ważnym dla siebie momencie. Dość powiedzieć, iż od czasu przełomu 1989 r. aż do chwili obecnej obserwujemy wyraźną dewaluację większości śląskoznawczych ocen i sądów. Straciły na znaczeniu pojęcia stygmatyzujące dotąd całą rzeczywistość śląską, a w ich miejsce nie wykształciły się jeszcze nowe – o równorzędnej sile oddziaływania i wiarygodności. Skutkuje to brakiem jasnego kodu komunikacyjnego i przejrzystej narracji. Na taki stan rzeczy złożyło się kilka zasadniczych czynników.

¹ Dr hab. Aleksander Kwiatek prof. UO – kierownik Zakładu Teorii Polityki i Myśli Politycznej (Instytut Politologii, Uniwersytet Opolski; aleksanderkwiatek@wp.pl).

Przede wszystkim należałoby zwrócić uwagę na specyfikę studiów śląskoznawczych, z natury swej wybitnie interdyscyplinarnych, wymagających znajomości nie jednej, lecz kilku przedmiotowych metod badawczych tudzież wielu zagadnień okołośląskich dotyczących relacji regionalnych w ramach państwa polskiego i politycznych Śląska z Niemcami, w tym także stosunków polsko-niemieckich, z jednej strony o wymiarze bilateralnym, a z drugiej – unijnym. Warto w tym miejscu również nadmienić, iż sama problematyka śląskoznawcza w przeważającej mierze posiada charakter wybitnie socjologiczno-politologiczny, co dowodziłoby jej wyraźnego orientowania się na współczesność. Jeśli więc traktować śląskoznawstwo jako autonomiczną przestrzeń badawczą, kształtującą się współmiernie do możliwości poznawczych nauk społecznych, dla której fundamentalnym odniesieniem staje się podmiotowość regionu, zróżnicowanego wewnątrz (m. in. przez istniejące obiektywnie podziały etniczne, kulturowe, narodowościowe) i uzależnionego na zewnątrz od różnych bodźców interakcyjnych, to w sensie narracyjnym i refleksyjnym dziedzina ta nabiera cech otwartego dyskursu naukowo-społecznego, zdolnego do inicjowania różnego rodzaju procesów i zdarzeń. Dotyczy to zarówno sfery kultury jak i polityki.

Jeśli śląskoznawstwo „dawne” nie zawsze potrafiło skutecznie obronić się przed indoktrynacją, o co nierzadko oskarżała je „poprzelomowa” krytyka, to również śląskoznawstwo „odnowione” nie ustrzegło się wielu błędów i uproszczeń. Można by tu wskazać na panujący w nim od lat intelektualny nieład, jako uboczny skutek transformacji, nieprzestrzeganie reguł przejrzystego warsztatu itp. Nawet jeśli przyjąć za okoliczność nader pozytywną ewidentny postęp badawczy w wielu dziedzinach, to wątpliwości budzi brak między nimi koincydencji i kompatybilnej nici porozumienia. Coraz mocniej uświadamiana jest konieczność interdyscyplinarności badań, utożsamiana z potrzebą ich synchronizacji, a także dobrze pojętej symplifikacji – niezbędnej w dochodzeniu do uogólnień.

Bodaj pierwszym z badaczy, który sproblematyzował i stworzył zarys śląskoznawstwa politologicznego był prof. Józef Kokot, wykładowca w WSP w Opolu (od 1958 r.) i tamże dyrektor Instytutu Śląskiego (1966-1975), wybitny znawca stosunków międzynarodowych, zwłaszcza polsko-niemieckich, autor fundamentalnych prac z zakresu tej problematyki. Sam Śląsk traktował w całej jego złożoności „historycznej, ekonomicznej, prawno-ustrojowej, demograficznej, socjologicznej” (Kokot 1971: 20), a więc w takiej perspektywie metodologicznej, która i współcześnie stanowi konstytutywną wręcz właściwość nowoczesnych nauk politycznych. Jako twórca-animator opolskiej politologii (w rozumieniu zawiązującego się środowiska naukowego), dał początek wielu nowatorskim studiom w tym zakresie. Broniąc w swych pracach praw Polski do Śląska, wcale nie zamykał

się w polonocentryzmie. Kwestię śląską zawsze łączył z niezmiernie trudnymi dla Polski stosunkami z Niemcami, a jednocześnie z historyczną i rzeczywistą rolą Śląska w Europie Środkowej, wcale nie błahą. Dopracował się własnej formuły śląskoznawstwa politologicznego łączącej sprawę wewnątrzregionalne z szerokim spektrum państwowym i międzynarodowym, począwszy od sfery społeczno-gospodarczej, po polityczną, kulturową itp. Formuła ta jakby z definicji wyróżniała jego dokonania na tle politologicznego piśmiennictwa śląskiego, powodując, iż sam autor pełnił w nim podobną rolę, co ks. Emil Szramek dla badań socjologicznych, czyli niezbędną (Kwiatek 2016: 129-146).

Do śląskoznawczej formuły Józefa Kokota nawiązywało wielu jego uczniów, także współpracowników – politologów, historyków, prawników, socjologów, ekonomistów, demografów: Andrzej Brożek, Karol Jonca, Rudolf Buchała, Robert Rauziński, Józef Byczkowski, Krzysztof Kwaśniewski, Franciszek Hawranek, Joachim Glensk, Mirosław Cygański, Jan Korbel, Władysław Jacher, Wiesław Lesiuk, Michał Lis, Janusz Sawczuk, Stanisław Senft i inni – profesorów o znaczącym dorobku, związanych, gdy idzie o lata 70. i 80. głównie z Instytutem Śląskim, a następnie (po części) z organizującym się na przełomie lat 80. i 90. Instytutem Nauk Społecznych WSP w Opolu (od 1994 r. Uniwersytet Opolski). Naturalnie, iż nie można tu mówić o pełnej identyfikacji z proponowaną formułą, a o pewnych zamiarach, intencjach, zwłaszcza ze względu na ich sens i istotę. Ostatecznie o wszystkim rozstrzygały temperamenty twórcze badaczy, ich indywidualne zainteresowania, rozwijane warsztaty, predyspozycje, również warunki dyktowane przez ówczesną cenzurę, itp.

W latach 80., a szczególnie w ich drugiej połowie, ujawniły się dodatkowe źródła śląskoznawczej inspiracji, jako wyraz narastającego procesu odchodzenia od tradycyjnego regionalizmu. Było to spowodowane, najogólniej rzecz ujmując, faktem separowania się ludności autochtonicznej od „państwa stanu wojennego” i zauważalnym wzrostem kulturowych aktywów niemieckich na Śląsku. Na tle narastających komplikacji wokół wyjazdów do Niemiec, w ramach tzw. akcji łączenia rodzin, Ślązacy przystąpili do jawnej kontestacji polityki władz. Powodów nasilającego się kryzysu było znacznie więcej. Nie ulega kwestii, iż generował on wiele niezłatwionych dotąd spraw tożsamościowo-obywatelskich w relacjach z RFN, sięgających bez mała całego okresu powojennego. Tego zjawiska nie mogła nie dostrzec nauka, coraz odważniej poddająca w wątpliwość polityczną tezę o dopełnieniu się procesu śląskiej integracji narodowo-państwowej.

Już na początku lat 80., i w ciągu całej dekady, w śląskoznawczych badaniach socjologiczno-politologicznych pojawiły się próby podważania dominującego w piśmiennictwie paradygmatu integracyjnego. Pociągało to

za sobą konieczność przyjęcia nowych założeń teoretycznych i zanegowania dotąd obowiązujących. Np. klasyczną kategorię „grupy etnicznej” Antoniny Kłoskowskiej, z natury swej autotelicznej, lecz stwarzającej olbrzymie możliwości interpretacyjne, łącznie z logiką narodowej konwersji, starano się zastąpić pojęciem „grupy regionalno-kulturowej”, pozwalającym na typologizację wewnątrzstrukturalną, o charakterze tożsamościowym. Faktem jest, iż działania te skutkowały nie tyle może odrzuceniem „integracyjnej perspektywy poznawczej” (Sołdra-Gwiżdż 2010: 177), co ustanowieniem nowej „perspektywy «różnicowania»” (ibid.), nie mniej atrakcyjnej, lecz wymagającej dalszych weryfikacyjnych analiz. Z kronikarskiego obowiązku godzi się w tym miejscu wskazać na nowatorskie w tym względzie studia Marii Szei i Danuty Berlińskiej (Szeja 1985: 56-61).

Istotnym w kontekście podnoszonych tu kwestii sygnałem były pojawiające się gdzieś od połowy lat 80. oferty ponadregionalnych programów centralnych. Jeden z nich, zatytułowany *Przekształcenia struktur społecznych i postaw ludności autochtonicznej na ziemiach zachodnich i północnych w latach 1945-1985*, angażował od 1986 r. całe bez mała środowisko opolskiej politologii. Badania obejmujące „historyczne i socjologiczne uwarunkowania niełatwej adaptacji społeczności autochtonicznej do nowej rzeczywistości politycznej” (Rauziński i Senft 1989: 5), zostały zaprezentowane na specjalnym sympozjum opolskim w dniu 25 XI 1988 r. i opublikowane rok później w formie odrębnego tomu. Wśród kilkunastu autorów, znawców problematyki ziem zachodnich i północnych, szczególną uwagę zwracało studium Jana Korbla – ówczesnego dyrektora Instytutu Nauk Społecznych WSP w Opolu, na temat migracji zewnętrznych do Niemiec (1952-1985). Problematyce *stricte* śląskiej natomiast przyporządkowany był kolejny program, tym razem tzw. resortowy, zatytułowany: *Polska ludność rodzima na Śląsku po II wojnie światowej*, realizowany przez kilkunastoosobowy zespół badawczy, pod kierownictwem najpierw Zbigniewa Kowalskiego, a po jego przedwczesnej śmierci, przez Michała Lisa. Plonem czteroletnich badań prowadzonych w ramach wyodrębnionych grup tematycznych było powstanie sześciu raportów materiałowych wokół następujących kwestii: integracja ludności rodzimej z resztą narodu polskiego, polityka RFN wobec polskiej ludności rodzimej na Śląsku w latach 1949-1990, przemiany demograficzne w powojennym okresie, związki przestrzenne ludności rodzimej na Śląsku Opolskim, metody opresyjnych oddziaływań Armii Czerwonej i władz komunistycznych na społeczeństwo Śląska Opolskiego, deportacja mężczyzn ze Śląska Opolskiego przez władze radzieckie w 1945 r. (Lis 1991: 8). Materiały te doczekały się druku, służąc ponadto jako podstawa źródłowa do syntetycznej pracy M. Lisa pt. *Polska ludność rodzima na Śląsku po II wojnie światowej*.

Nie burząc chronologii niniejszego opisu, należałoby podkreślić, iż w wyjątkowym dla badań śląskoznawczych okresie lat 80. nastąpiły wyraźne zmiany w politologicznej narracji. Charakteryzowały się one nowym podejściem do oceny różnorodnych aspiracji politycznych ludności śląskiej, włącznie z uszanowaniem jej dążeń do własnej podmiotowości. Wyczuwalnym stawało się nowe nastawienie wobec dziedzictwa niemieckiego i tożsamości niemieckiej tak w wymiarze lokalnym-regionalnym, jak i bilateralnym. Tendencje te znalazły wyraz w ówczesnej publicystyce politycznej, czy szerszych studiach politologicznych. Problematyka śląska nader często podnoszona była na łamach wpływowej *Polityki* M. Rakowskiego, czy *Tygodnika Powszechnego* J. Turowicza. Szczególną aktywność w tym czasie przejawiał Edmund Jan Osmańczyk, wieloletni poseł opolski, uchodzący w opinii części Ślązaków za reprezentanta ich interesów w Sejmie, zwłaszcza gdy publicznie upominał się u władz o wprowadzenie podwójnych paszportów (obok polskiego – niemiecki) dla wszelkich migrantów ze Śląska Opolskiego. Miał to być sposób na rozładowanie napięć spowodowanych utrudnieniami w wyjazdach do Niemiec. W 1988 r. ogłosił on w wydawnictwie Instytutu Śląskiego w Opolu studium pt. *Podział środkowej Europy w oczach Polaka*, w którym wychodząc z założenia o pogłębiającej się asymetrii między Wschodem a Zachodem, z postępującą milowymi krokami degradacją Wschodu, mając na uwadze pewne już osiągnięcia okresu *détente*, a także pozytywne skutki *pierestrojki* i *głasności*, wystąpił z projektem „Trzeciej Europy” jako tworu „wieloustrojowego”, wznoszonego w zamysle na obszarze dwu państw niemieckich i Polski. Obszar ten traktował jako punkt wyjścia do działań integracyjnych, prowadzonych w atmosferze zbliżenia polsko-niemieckiego, naturalnie, iż z udziałem Śląska (Osmańczyk 1988: 30-48).

Zasygnalizowane tu okoliczności, sytuacje, zdarzenia, implikowały potrzebę nowego podejścia do badań. Np. przed politologią opolską stanął problem osvajania się z kategorią mniejszości niemieckiej, wcześniej z powodów doktrynalnych odrzucaną, minimalizowaną itp., a po 1989 r. uchodzącą za oznakę regionalnych przemian. Chodziło wówczas nie tylko o przyjęcie i zaakceptowanie faktu jej istnienia, co o rozpoczęcie systematycznych studiów w tym kierunku. Warto nadmienić, iż jeszcze przez wiele lat od historycznego pojednania polsko-niemieckiego w Krzyżowej (12 XI 1989 r.), czy też oficjalnego zarejestrowania Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Niemców na Śląsku Opolskim (16 II 1990 r.), pełniącego rolę inicjatywną i przywódczą, nie tyle dla rodzącej się niemieckości, co – jak podkreślano – wychodzącej z ukrycia (a więc naturalnej, oczywistej, z nadania historii), śląskoznawcy częściej posługiwali się szerszą formułą tzw. ludności rodzimej (autochtonicznej, miejscowej itp.), wyrażającej istnienie w swoim obrębie dwóch opcji narodowych: polskiej i niemieckiej. Dotyczyło to

szczególnie badaczy działających jakby na styku PRL-u i transformacji, z rezerwą odnoszących się do skali tożsamościowych przemian (Korbel 1977; tenże 1986; tenże 1995; Lis 1991; tenże 1993; tenże 1994).

Formuła, o której mowa, nie miała przyszłości. Była tworem już mocno przebrzmiałym, stojącym w sprzeczności z oczekiwaniami, nienowoczesnym, archaicznym wobec nowych aspiracji politycznych rodowitych (przynajmniej w części) mieszkańców regionu. Np. rząd RFN, co wykazały późniejsze badania opolskiego naukowca prof. Janusza Sawczuka, wręcz domagał się od strony polskiej formalnego uznania mniejszości niemieckiej, zwłaszcza na Górnym Śląsku. Negocjujący od 1988 r. warunki traktatu granicznego z Polską (zawartego w dniu 14 XI 1990 r.) Hans-Dietrich Genscher chciał widzieć w „mniejszości” gwaranta dzieła „podtrzymywania i kontynuacji niemieckiej obecności kulturowej w Polsce”, co miałyby sprzyjać „europeizacji granicy na Odrze i Nysie” (Sawczuk 2014: 195). Jak dalej zauważa J. Sawczuk, „o ile dla strony niemieckiej bardzo szczegółowa i rzadko spotykana w układach tego typu regulacja ochrony mniejszości była osią porozumienia z Polską, o tyle dla Warszawy stanowiła ona cenę za tę część uzgodnień traktatowych, które stały się fundamentem nowej polskiej orientacji w polityce zagranicznej” (ibid.: 199). Drugim obok kwestii mniejszościowej czynnikiem wywierającym wpływ na kierunek „poprzelomowej” narracji, okazała się sprawa regionalizacji górnośląskiego obszaru geograficzno-gospodarczego. Chodziło, najogólniej rzecz ujmując, o umocnienie podmiotowości województwa opolskiego jako samodzielnego regionu, wcześniej stanowiącego fragment, element historycznego Górnego Śląska, w czasach pruskich tworzącego samodzielną jednostkę administracyjną jako Regierungsbezirk Oppeln (do 1918 r.), a później podzielonego na część polską i niemiecką (1922 – 1939), by po kolejnych zmianach (w latach II wojny, a dalej w 1950 i 1976 r.) osiągnąć mniej więcej kształt współczesny.

Nie wnikając w szczegóły zasygnalizowanego tu problemu, godzi się podnieść, iż w regionalizacji, nobilitującej *de facto* cały obszar województwa opolskiego, stanowiącej przez to oczywiste źródło obywatelskiego samozadowolenia, upatrywano sposobu na pogłębienie procesów tożsamościowych. Np. z punktu widzenia interesów mniejszości niemieckiej, ujawnione zamiary i podjęte działania regionalistyczne miały wynosić śląskość na poziom kategorii więcej niż kulturowej, z uzasadnionymi prawami do samodecydowania o sobie, przynajmniej na tych odcinkach życia społecznego, które nie prowadziły bezpośrednio do kolizji z państwem. Po prostu mniejszość niemiecka ze względu na swą wielkość, liczebność i najwyższy w skali kraju poziom koncentracji potrzebowała dla siebie legitymizowanej przestrzeni, w postaci zakrojonego wojewódzkimi granicami

regionu, który stanowiłby dla niej rodzaj „małej ojczyzny” i substytut *Heimatu*. Chodziło z jednej strony o geograficzno-administracyjne sformalizowanie istniejącego stanu, z drugiej zaś o zbudowanie własnych struktur organizacyjnych, dostosowanych do terenowych podziałów samorządowo-państwowych.

Legimityzowanie przestrzeni polegało więc nie tylko na szukaniu racjonalnych rozwiązań, usprawniających działanie. Odnosiło się również do imponderabiliów niezbędnych w podtrzymywaniu kulturowej odrębności regionu w ramach homogenicznego, czy też unitarnego państwa. Swym merytorycznym zasięgiem obejmowało tę część Górnego Śląska, która w wyniku powstańczo-plebiscytowych zmagani pozostała przy Niemczech, uchodząc w tradycji górnośląskiej po prostu za mniej polską, w przeciwieństwie do dawnego województwa śląskiego. Niezmiernie istotną rolę w procesie tym odegrały wszelkie reinterpretacje dramatycznych czasów powojennych, prowadzące do nader negatywnych doświadczeń wiktyimizacyjnych, wzmacniających w regionalnej optyce poczucie obcości i wyalienowania (Zarycki 2005: 116 i n.). Formuła Śląska Opolskiego posiadała więc wielorakie znaczenie – jako region administracyjny, jako wartość aksjologiczna, jako skarbnica międzypokoleniowej tradycji itp. Można było się na nią powoływać w politycznych sporach tudzież wykorzystywać podczas różnych dyskusji tożsamościowych itp. Regionalność tak pojmowana urastała do miana poważnego argumentu i atutu w szeroko rozumianych dążeniach emancypacyjnych mniejszości. Ułatwiała wygrywanie wielu spraw w relacjach z państwem i w kontekście europejskim.

Kwestiom tym najwięcej uwagi poświęcali W. Lesiuk i D. Berlińska, a ponadto – gdy idzie o środowisko opolskie – K. Heffner, A. Trzcielińska-Polus, W. Drobek, S. Senft, B. Cimała i in. Np. W. Lesiuk umiejętnie łączył warsztat profesjonalnego dokumentalisty dziejów z wymogami „politologicznej” rzeczywistości. W swych badaniach nad regionalizmem dążył do wykazania, iż ujawniający się potencjał mniejszościowy tego obszaru posiada silne zakorzenienie historyczne. Taka teza wyraźnie przewija się w większości ogłaszanych przezeń tekstów (Lesiuk 1991: 75-82; tenże 1992: 1-10; tenże 1994: 175-192). Uczony ten wprowadził śląskoznawstwo politologiczne na poziom analiz porównawczych. Np. ze sporym odzewem spotkały się jego interesujące studia nad położeniem mniejszości duńskiej w Szlezewiku-Holsztynie. Prowadził je głównie z myślą o Śląsku poszukującym w tym względzie europejskich rozwiązań. Warto tu przywołać kilka charakterystycznych dla jego warsztatu tytułów: *Duńsko-niemieckie doświadczenia w rozwiązywaniu instrumentami demokratycznymi problemów narodowościowych na pograniczu a stosunki etniczne na Śląsku Opolskim* (1997), *Standard szlezewicki w zakresie regulacji problemów mniejszości*

narodowych. Duńsko-niemieckie doświadczenia czterech dekad (1994). Swe przemyslenia wyniesione z badań empirycznych zamieścił w odrębnej monograficznej pracy, ważnej dla polskiej politologii (Lesiuk 1997).

Wyniki swoich badań opartych na solidnej bazie źródłowej W. Lesiuk często konfrontował ze stanowiskiem śląskoznawców niemieckich, w ramach międzynarodowych sympozjów naukowych organizowanych najczęściej przez Instytut Śląski w Opolu i Akademię Ewangelicką w Mülheim/Ruhr (Bach i Trzcielińska-Polus 1994: 236-243). Owocem tejże współpracy było ukazanie się kilkunastu wydawnictw zbiorowych dotyczących różnych zagadnień z dziejów polsko-niemieckiego sąsiedztwa, ze szczególnym uwzględnieniem pogranicza śląskiego (Kuc 2003: 54 i n.). Znaczenie tych konferencyjnych debat wzrosło niepomniernie, gdy w trakcie ich trwania, oprócz bieżącej prezentacji autorskich ocen i wymiany poglądów, pojawiły się konceptualizacje wspólnych przedsięwzięć badawczych, z wyraźnym położeniem akcentu na sferę politologiczną, nawet kosztem tradycyjnego śląskoznawstwa, czyli studiów historyczno-językoznawczych i kulturoznawczych, przeważnie rozwijanych z dala od polityki. A warto przypomnieć, iż był to ten moment w dyskursie polsko-niemieckim, gdy po stronie polskiej zupełnie poważnie rozważana była sprawa terminologicznej zamiany w miarę neutralnych powojennych „przesiedleń”, „wysiedleń” na niemieckie „wypędzenia” (*Vertreibung*), o zdecydowanie pejoratywnym wydźwięku (Mazurkiewicz 2015: 38-41). Np. w badaniach nad historią Górnego Śląska wyciszone zostały do minimum tzw. „tematy polskie”, zazwyczaj nie znajdujące uznania u dysponentów grantami.

Skutkiem wprowadzanej legitymizacji nastąpiły poważne przesunięcia w sferze regionalnej pamięci, widoczne niemalże w każdym jej fragmencie. Z totalną krytyką spotkał się tzw. „polski nacjonalizm”, nawet ten w dziewiętnastowiecznym wydaniu, choć posiadał wyraźnie demokratyczną konotację. Obraz powstań śląskich, wraz z ich patriotycznym etosem przysłonięty został całym ciągiem stereotypowych wyobrażeń o bratobójczej wojnie domowej podsycanej przez niechętnie Niemcom czynniki zewnętrzne. Sekwencje wyzwolielskie 1945 r. ustępowały miejsca tezie o początku niewoli. Mało kto wówczas ulegał refleksji w rodzaju, że „w historii Śląska istnieją bezsprzecznie równoległe polskie i niemieckie ciągi historyczne w zakresie języka, kultury i historii. Ich charakter i intensywność wzmagają się lub słabnie zależnie od okresu historycznego, uzupełniając się w różnorodnych kontekstach socjologicznych i historycznych, mieszając się, by w końcu XIX i XX w. popaść w opozycje do siebie. W historii Śląska istnieje polska ciągłość, która poczynając od średniowiecza, sięga daleko do czasów nowożytnych, oraz ciągłość niemiecka, która rozpoczyna

się wraz z przybyciem Niemców w późnym średniowieczu i z biegiem czasu ulega stopniowemu wzmocnieniu”. Autor tych słów, niemiecki badacz Mathias Weber – nie widział powodu, „dla którego te historyczne ciągłości nie miałyby być w przyszłości badane jako zagadnienia, które poza wszelkimi innymi kwestiami historycznymi zasługują na wyjaśnienie” (Weber 2003: 155).

Istotnym nurtem prowadzonych w latach 90. badań nad upodmiotowieniem regionu i procesami legitymizacyjnymi były analityczne studia nad mniejszością niemiecką (jej historią, liczebnością, rozmieszczeniem, ideologią itp.) – przeważnie empiryczne, choć w wielu aspektach wymagające obudowy teoretycznej. Stały się one domeną polskich socjologów młodszego pokolenia, nie kryjących swych fascynacji sferą politologiczną. Tu w pierwszym rzędzie należałoby wskazać na dorobek Danuty Berlińskiej, która nowatorstwem badań wykraczała poza środowisko. W analizach swych broniła odrębności etnicznej Ślązaków, zespolonych „więzią opartą na emocjonalnym stosunku do zamieszkałego terytorium”, posiadających „materialne poczucie tożsamości”, świadomość „zmiennych losów historycznych” itp. (Sołdra-Gwiżdż 2010: 215-216). Uznawała ona mniejszość niemiecką za grupę poszukującą swego miejsca na ziemi, z własnym oryginalnym bogactwem dziejowym, z własną kulturą i osobowością, a również z wyraźną predylekcją do dalszych przekształceń tożsamościowych. W artykule napisanym wspólnie z T. Sołdrą-Gwiżdż wyrażała pogląd o daleko posuniętych i wręcz nieodwracalnych procesach alienacji politycznej Ślązaków wobec Polski, o ich „wyobcowaniu kulturowym ze społeczeństwa polskiego” (Berlińska i Sołdra-Gwiżdż 1997, cyt. za: Sołdra-Gwiżdż 2010: 230). W swej fundamentalnej pracy pt. *Mniejszość niemiecka na Śląsku Opolskim w poszukiwaniu tożsamości*, silniejszy akcent niż inni badacze kładzie na rolę tradycji w śląskim procesie narodotwórczym, dając do zrozumienia, iż mniejszość dysponuje własną historią, wcale nie polską i niekoniecznie niemiecką. Powoduje to, iż jest grupą komplementarną, na pewno nie sezonową, lecz wyrastającą z pogranicza kulturowego i etnicznego, z właściwościami i zdolnościami do „redefiniowania własnej tożsamości” (Berlińska 1999: 21, cyt. za: Sołdra-Gwiżdż 2010: 241-242).

Usamodzielnianie się mniejszości szło w parze z rosnącą podmiotowością Opolszczyzny jako regionu. Na tle lokalnego piśmiennictwa politologicznego lat 90., współzależność ta chyba najbardziej rzucała się w oczy. Uważano, że silny region sprzyja skutecznemu działaniu mniejszości, i odwrotnie – trwała mniejszość jest najlepszą gwarancją dla kulturowo-samorządowej specyfiki Opolszczyzny. Ów korzystny z punktu widzenia życia regionalnego układ, uruchamiający cały szereg różnego rodzaju inicjatyw na polu społecznym, nie tylko że znakomicie konweniował z procesami demokratycznymi w skali makro, ale też

umacniał pozycję Opolszczyzny w relacjach zewnętrznych państwa, choćby ze względu na obecność mniejszości niemieckiej.

Opolszczyzna jako swoisty pomost w integrowaniu Polski z Europą, głównie poprzez Niemcy, to niewątpliwie jeden z zasadniczych kierunków badawczych opolskiej politologii w dekadzie lat 90. (Korbel 1995), wspierany przez resort nauki i szkolnictwa wyższego, a także przez lokalną hierarchię kościelną, w osobach wielu jej przedstawicieli jako czynnych uczestników konferencji i sympozjów ('Mniejszości' 1994). Trudną do przecenienia w tym kontekście była rola ówczesnego ordynariusza opolskiego ks. bp. Alfonsa Nossola, który w swych wystąpieniach, listach pasterskich, homiliach, wywiadach (zagranicznych i krajowych), z determinacją podnosił problem kontekstualnej wielokulturowości Śląska Opolskiego, co miało odnosić się w pierwszym rzędzie do jego etnicznej, narodowościowej, także wyznaniowej różnorodności, a nie jednolitości regionalnej, czy homogeniczności. Biskup ów był inicjatorem wprowadzenia do liturgii mszy świętej języka niemieckiego, co pozwalało mu na ewangeliczne podnoszenie hasła pojednania polsko-niemieckiego. Stał się jednym z prominentnych propagatorów idei europejskiej w Polsce ('Być' 1999; Hanich 2002: 46-53).

Studiami nad mniejszością niemiecką i podmiotowością regionu, opolskie środowisko politologiczne w stosunkowo krótkim czasie osiągnęło wysoki poziom merytorycznego sprofilowania. Taka uwaga jawi się na tle oceny ówczesnych kierunków badań śląskoznawczych i pewnych porównań z działalnością innych ośrodków. Np. w Katowicach, ośrodku zdecydowanie większym od opolskiego, przez wiele lat od przełomu 1989 r. preferowana była socjologia pogranicza, rozwijana przeważnie w nurcie Szramkowej refleksji, z uwzględnieniem naturalnie i innych ważnych naukowych konkluzji/stanowisk: Józefa Chałasińskiego, Pawła Rybickiego, Jana Szczepańskiego, Józefa Chlebowczyka. Tu trzeba podkreślić, iż nie chodziło o przypomnienie, przejmowanie, powtarzanie znanych już tez, co o ich redefiniowanie, w świetle choćby zupełnie nowej perspektywy czasowej, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji Śląska po II wojnie światowej oraz w okresie PRL-u.

Twórczość E. Szramka i pozostałych uczonych stawała się w tym znaczeniu punktem odniesienia, służąc jako materiał wyjściowy dla pogłębionych analiz (Świątkiewicz 1993; Szczepański 1998). Można było także zauważyć pewne różnice w stosunku do ośrodka wrocławskiego, zainteresowanego – gdy idzie o podejmowaną tu problematykę – przede wszystkim Dolnym a nie Górnym Śląskiem (Kurasz 2015; Kurcz 1995).

Charakterystyczną cechą opolskiego śląskoznawstwa politologicznego było jego uhistorycznienie, stanowiące wyraz – jak można sądzić – zauważonego

wcześniej uprofilowania. Traktowanie przez niektórych badaczy mniejszości niemieckiej jako grupy autotelicznej, z własnym dziedzictwem i ukształtowaną na przestrzeni dziejów kulturą doprowadziło do przedziwnej kumulacji idei, do nakładania się na siebie różnych obrazów i wątków narracyjnych, zamazujących granice między przeszłością a współczesnością. Spoiwem łączącym sekwencje historyczne z politologicznymi była wspomniana już wcześniej wiktyimizacja, narzucająca subiektywny ogląd rzeczywistości ze szczególnym uwrażliwieniem na całą sferę wyobrażonej martyrologii Ślązaków. To wyjaśniałoby motywy szczególnego stosunku społeczności rodzimej do powojennego łambinowickiego dramatu jej przodków. W pewnym sensie spostrzeżenie to można również odnieść do sukcesu wydawniczego monografii książkowej Edmunda Nowaka – politologa i prof. Uniwersytetu Opolskiego – *Cień Łambinowic. Próba rekonstrukcji dziejów obozu pracy w Łambinowicach 1945-1946*, która doczekała się kilku wydań, w tym wersji niemieckojęzycznej (Nowak 1994).

Istotną cechą prezentowanych tu studiów był ich ponadlokalny a nawet i ponadpaństwowy charakter. W tym kontekście Aleksandra Trzcielińska-Polus będzie się upominała o ich umiędzynarodowienie, uważając, iż „największe wyzwania i deficyty w zakresie współczesnych politologicznych badań śląskoznawczych tkwią (...) przede wszystkim w dziedzinie międzynarodowych stosunków politycznych” (Trzcielińska-Polus 2010: 152). Za takim stanowiskiem ma – zdaniem autorki – przemawiać m. in.: 1. pograniczność Śląska, 2. rozproszenie jego mieszkańców wskutek migracji, wysiedleń, przesiedleń, wyjazdów itp., 3. fakt istnienia mniejszości niemieckiej, determinujący polsko-niemieckie stosunki bilateralne, 4. zdolność do nawiązywania „transgranicznych kontaktów interregionalnych” (ibid.: 152), 5. rola gospodarcza regionu, 6. jego predestynacje do tworzenia struktur euroregionalnych, 7. kulturowa moc integrowania etnicznej diaspory (ibid.: 152-153).

Pisząc o opolskiej politologii lat 90. w odniesieniu do spraw śląskich, nie sposób nie odnieść wrażenia, iż często wyprzedzała ona politykę w znaczeniu decyzyjnym. Niekiedy posądzana była o uleganie politycznej poprawności, a jej tezy nierzadko pełniły funkcję „samosprawdzającego się prorocтва” (Sitek 1992: 5). Na taki stan złożyło się wiele przyczyn. Nie od rzeczy będzie zwrócenie w tym miejscu uwagi na strukturalne usytuowanie warsztatu badawczego. Początkowo badania prowadzone były głównie w ramach Instytutu Śląskiego. Później problematyką śląskoznawczą zajął się również Uniwersytet Opolski, zatrudniając kilkunastu pracowników naukowych z ościennej placówki: W. Lesiuka, J. Glenska, M. Lisa, A. Trzcielińską-Polus, D. Berlińską, M. Śmiełowską, T. Sołdrę-Gwiżdż i innych. Śląskoznawstwo „akademickie” traktowane dotąd incydentalnie nabrało cech

studiów systemowych. Efekt był taki, że obok narracji „instytutowej”, nakierowanej na rozwiązywanie konkretnych problemów bieżących, zaczęła z powodzeniem rozwijać się także narracja „uniwersytecka”, z istoty swej zmierzająca ku syntezie i uogólnianiu empirii.

Z inicjatywy profesorów M. Lisa i B. Kozery zapoczątkowany został w 1993 r. program konferencji śląskich organizowanych cyklicznie z udziałem przedstawicieli różnych dyscyplin nauk społecznych, z Opola, Katowic, Wrocławia, Krakowa, z ośrodków w Niemczech, Czechosłowacji, Rosji, Ukrainy. Konferencje, o których mowa z reguły gromadziły po kilkudziesięciu referentów każda, debatujących m. in. nad praktyczną formułą śląskoznawstwa współczesnego, zwłaszcza w odniesieniu do Śląska Opolskiego jako pogranicza etnicznego i kulturowego. Chodziło m. in. o znalezienie sposobu, jak pogodzić różnorodność warsztatową i specjalizacyjną ich uczestników z określonym kierunkiem badań, jak wykorzystać istniejący potencjał naukowy w rozpoznawaniu śląskiej rzeczywistości. Przyzwalając na pewną swobodę metodologiczną, będącą wyrazem wspomnianego już zróżnicowania dyscyplinarnego wśród konferencyjnych uczestników, uznano nadrzędność optyki politologicznej w badaniach i przyporządkowanie ich politologicznej formule.

Na tle zasygnalizowanej już wcześniej narracyjnej dychotomii, perspektywa badań uniwersyteckich charakteryzowała się większą ich komplementarnością, przejrzystością intencji – tak od strony poznawczej jak i metodologicznej. Dysponując nader bogatym aparatem teoretyczno-pojęciowym, narracja ta zdecydowanie neutralizowała, już na etapie konstruowania modelu postępowania, stawiania tez i hipotez, niebezpieczeństwo uutilitaryzacji badań, nierzadko prowadzące do ich upolitycznienia. Dzięki charakterystycznemu dla akademickich środowisk poczuciu intelektualnej niezależności, narracja ta w sposób naturalny odgradzała się (i chyba nadal odgradza) od pozanaukowych źródeł inspiracji. Na tle tzw. narracji „instytutowej” jej wartość polegała na większej zdolności do planowania badań, także ich płynności, na większej mobilności kadrowej, a przez to i naturalnej interdyscyplinarności dociekań.

Stworzony na użytek niniejszego oglądu narracyjny konstrukt (nawet jeśli pełni funkcję wybitnie hipotetyczną) pozwala – jak sądzę – na pełniejszą ocenę dotychczasowych badań, z podziałem na ich ewidentne osiągnięcia, jak również ze względu na widoczne potknięcia i niedomagania. Przyjęta optyka narracyjnego *versus*, nie tylko że wyostrza badawczy krytycyzm, uwidacznia słabość akceptowalnych powszechnie ocen i sądów, wskazując niejednokrotnie na ich fasadowość. W przeszłości zwracałem już uwagę na problem z wielokulturowością, pojęcia o wielu definicjach i sensach, nadmiernie nadużywanego, które np. w narracji

użytecznej często służyło za atrapę interpretacyjną, bądź zasłonę w utrwalaniu śląskich podziałów, wbrew swemu założeniu (Kwiatek 2015: 20-21). Podobnie rzecz się ma z regionalizmem śląskim, który w warunkach opolskich wypierany jest przez kulturę niemiecką, co – jakby nie powiedzieć – musi prowadzić do deslesianizacji (Smolorz 2012: 302). Sporo wątpliwości budzi samo pogranicze śląskie – historycznie i geograficznie wybitnie środkowoeuropejskie, pod względem gospodarczym zawsze usytuowane w pozycji centralnej na tle Polski czy Niemiec, socjologicznie – jako obszar peryferyjny zagubiony w następstwie interakcyjnego zderzenia się dwóch dominujących kultur narodowych. Już choćby z niniejszego opisu wypływa oczywisty wniosek, że śląskoznawstwu współczesnemu potrzebna jest perspektywa, jeśli nie długiego to na pewno dłuższego trwania, odejście od ujęć wycinkowych, przyczynkarskich, czy powstających na polityczne zamówienie itp. W ogóle wymagane jest – jak można sądzić – rozsądne, wolne od emocji dystansowanie się od przedmiotu badań, z możliwością uprawiania pogłębionej i dojrzałej refleksji.

Przykładem tego rodzaju podejścia była zgłoszona i wstępnie zdefiniowana podczas „drugiej” śląskoznawczej konferencji politologicznej UO (16-17 XI 1995 r.) koncepcja społecznego współistnienia na obszarze zróżnicowanym etnicznie i narodowościowo. Najwięcej uwagi poświęcili jej w swych wystąpieniach Stanisław Kijaczko i Jan Krasicki. Ten pierwszy wychodząc z założenia, że Śląsk Opolski jest miejscem „spotkań ludzi o różnym stosunku do historii, do państw, do narodu, do ludzkości”, szuka rozwiązań na płaszczyźnie „wzajemnego ludzkiego współżycia” (Kijaczko 1997: 293). Realność tej perspektywy uzależnia od możliwości pogodzenia „obecności” i „obcości” jako kategorii antropocentrycznych ze „współobecnością” jako kategorią metafizyczną. W części wnioskowej podkreśla: „Współobecność to nie tylko praca oraz tolerowanie wzajemnej niezależności i odmienności, to przede wszystkim współodczuwanie i współodpowiedzialność na wspólnym gruncie aksjologicznym, który konstruuje ład moralny czyniącym możliwy autentyczny dialog między ludźmi i między narodami” (ibid.: 294). Jan Krasicki z kolei śląską specyfikę różnorodności i podziałów przenosi w świat ponowoczesności, z położeniem akcentu na rolę Prawdy (jako rzeczy wiedzy) w międzygrupowym dialogowaniu o tolerancji i narodowych racjach. W przypadku tych dwóch referatów mamy do czynienia z ciągłością i kontynuacją myśli, z mocnym uwypukleniem całej sfery wolicjonalnej człowieka w dziele pojednania. Dla J. Krasickiego „regionalizm, tolerancja i dialog jako slogany postmoderny w obliczu wyzwań i zagrożeń ponowoczesności nie wystarczą. Nie wystarczą tu na Śląsku, na tej ziemi. Dlatego potrzebna jest tutaj jak nigdzie indziej ciągła praca nad dialogiem i tolerancją. Potrzebne jest ciągłe przenoszenie rzeczywistości dialogowej na poziom możliwie źródłowy, z poziomu wielkiej polityki

na poziom małych wspólnot, z poziomu wspólnot na poziom osobowy” (Krasicki 1997: 308).

Przenoszenie „rzeczywistości dialogowej na poziom możliwie źródłowy” stanowi swoiste *credo* dla tak rozumianego współistnienia. Nabiera nawet właściwości alternatywnych wobec wielokulturowości, ze względu na pewną zbieżność preferowanych wzorców, postaw, dążeń itp. Zmierzając ku podobnym celom, współistnienie wyróżnia się niebywałą mobilnością angażującą najlepsze intencje i zamiary. Posiada przede wszystkim moc integrującą, przy poszanowaniu różnorodności. Należy żałować, iż ten kierunek refleksji, choć wzbogacony wówczas innymi jeszcze wypowiedziami (Zenony M. Nowak, Jadwigi Kamińskiej, Jana Sarny i in.) nie znalazł później szerszego rozwinięcia.

„Druga” konferencja ujawniła też potrzebę ubranżowienia i uprzedmiotowienia badań. Złożyło się na to kilka przyczyn i powodów. Po pierwsze, mijał już podstawowy i niezbędny okres osvajania się z mniejszością niemiecką. Jej pojawienie się tworzyło nową jakość regionalną. Po drugie, rosło znaczenie idei okcydentalizacji państwa, z perspektywą jego integracji ze strukturami unijnymi. Po trzecie, urealniała się wizja społeczeństwa obywatelskiego, inspirująca podejmowanie działań na rzecz silnej samorządności terytorialnej tudzież uruchamiająca społeczny potencjał do transgranicznej kooperacji.

Z myślą o europejskiej standaryzacji jako procesie *in statu nascendi* doszło pod koniec 1998 r. do podpisania umowy o współpracy naukowej między Instytutem Nauk Społecznych UO a jego odpowiednikiem na Uniwersytecie Śląskim w Opawie. Umowa zapowiadała przyporządkowanie badań rzeczywistości „stanowi pogranicza polsko-czeskiego przed wejściem obu państw do Unii Europejskiej”, z możliwością analizy „charakteru i intensywności procesów społecznych na obszarach nadgranicznych w czasie budowy społeczeństwa obywatelskiego i otwierania się granicy w warunkach wolnego rynku” (Kozera i Lis 1999: 3). Umowa skutkowała zorganizowaniem w następnym roku wspólnej konferencji (25-26 XI 1999 r.) podejmującej problem pogranicza polsko-czeskiego na odcinku opawsko-opolskim, pod ogólnym tytułem: „Śląsk Opolski i Opawski w kierunku standardów europejskich”. Tytuł ów uznany został za merytoryczną formułę motywującą zainteresowane strony do kilkakrotnego jeszcze powtórzenia (choć w nieco zmienionym składzie) tego rodzaju spotkań. Ich wynikiem było ukazanie się kilku zbiorowych wydawnictw pokonferencyjnych prezentujących w sumie ponad 130 tekstów dotyczących rzeczzonego pogranicza i spraw śląskich (‘Opavské’ 2001, ‘Opavské’ 2003).

Warunki współpracy z czeskim partnerem obligowały badaczy do wzajemnego informowania się o postępach procesu europeizacji po obu stronach

granicy. Nastawiano się przede wszystkim na monograficzne opisy, rezygnując ze studiów analitycznych wymagających znajomości regionalnego kontekstu i lokalnej specyfiki. Dominowały więc ujęcia o przejrzystej narracji, obliczone jakby na ich szybką recepcję. Przeniesienie akcentu np. z poziomu krytyczno-apriorycznego na poziom aposterioryczny niewątpliwie uczytelniało przekaz, przydając mu przez to dodatkowych walorów. Ze współpracy obu ośrodków wyłaniał się więc osobliwy model badawczy obliczony na podejmowanie kwestii bieżących, wybitnie współczesnych, z wyraźnym nakierowaniem na przyszłość. Powstało w ten sposób wiele interesujących szkiców dotyczących różnych sytuacji i zjawisk politologicznych na pograniczu. Można by tu wskazać na studia A. Trzcielińskiej-Polus nad euroregionami polsko-czeskimi (Trzcielińska-Polus 1999: 94-103; 2001: 147-162; 2003: 247-260; 2005: 69-78), na teksty K. Zuby pomieszczone w różnych tomach opolsko-opawskich wydawnictw, dotyczące zagadnień akcesyjno-integracyjnych (Zuba 1999: 156-165; 2001: 261-268; 2002: 207-215; 2003: 261-278; 2005: 154-167), na opracowania L. Rubisza na temat miejsca mniejszości niemieckiej w strukturach wewnątrz państwowych (Rubisz 1999: 121-131; tenże i Klimontowski 2005: 88-94) i innych.

Wspomniane wcześniej ubranżowanie i uprzedmiotowienie badań powodowało odchodzenie od idei śląskiej na rzecz ich wojewódzkiej regionalizacji. Niewątpliwie traciło na tym samo śląskoznawstwo, proporcjonalnie do zauważalnego wzrostu znaczenia studiów lokalnych, będących emanacją w skali wojewódzkiej problemów ogólnopolskich. Wydaje się, iż ten kierunek działalności naukowej dominuje obecnie, choć przecież rozwijany był już wcześniej, czego dowodem znacząca ilość różnych opracowań. Ich prezentację można by rozpocząć od nader wartościowego doktoratu profesora Zuby na temat *Komitetów obywatelskich na Śląsku Opolskim 1989-1991* (Opole 2000), i innych okołodysertacyjnych artykułów tegoż (Zuba 1996: 21-26; 1997: 263-279; 2002: 53-65). Podobnie rzecz się ma z badaniami Ewy Ganowicz udanie łączącej lokalność ze studiami makro (Ganowicz i Rubisz 2006; Ganowicz 2009; 2014), czego dowodem wydana przed trzema laty jej monografia książkowa: *Rywalizacja mniejszości narodowych w wyborach samorządowych w Polsce po roku 1989* (2015). Innym przykładem udanego uprofilowania studiów są prace nad pograniczem jako kategorią politologiczną, do podejmowania których ośrodek opolski jest szczególnie predysponowany. Za taką oceną przemawiają interesujące analizy A. Trzcielińskiej-Polus (2003: 103-114; 2007: 38-53; taż i Dawidejt-Jastrzębska 2004: 42-51), L. Rubisza (2013: 76-77), W. Opióły (2014: 191-205) i B. Czepila (Czepil i Opióła 2013: 58-63) – inicjatorów i redaktorów ukazującego się od 2013 r. pisma: *Pogranicze. Polish Borderlands Studies*, jak i bogate doświadczenie całego środowiska w tym względzie. Może nie w tym miejscu, a w innym, należało odnotować istotne

dokonania w dziedzinie historii śląskiej myśli politycznej, m. in. dzięki inicjatywom naukowo-wydawniczym D. Kisielewicz i L. Rubisza (Kisielewicz i Rubisz 2001; 2004; Kisielewicz 2002: 223-234; 2009: 223-231; 2015: 14-33). W kontekście niniejszego opisu nie sposób nie wspomnieć o medioznawstwie w wymiarze lokalnym (Piątkowska-Stepaniak 1997: 85-89; 2001: 113-120; 2009: 471-482; Nierenberg 2009: 485-488; Drosik 2007: 153-159; 'Polityka' 2006: 269-278).

W roku przystąpienia Polski do UE ukazała się praca zbiorowa pt. *Nadciągają Ślązacy. Czy istnieje narodowość śląska?*. Projekt opracowania i wydania publikacji – jak pisze jej redaktor Lech M. Nijakowski – „zrodził się wśród członków Towarzystwa Przyjaciół Śląska w Warszawie”, zaniepokojonych „niskim poziomem debaty publicznej na temat Śląska i Ślązaków” (Nijakowski 2004: 7). Jej skład autorski złożony z badaczy tudzież śląskich pisarzy-intelektualistów, miał dowodzić ich twórczej determinacji w dziele głoszenia prawdy o Śląsku. Nie czas i miejsce na dogłębną prezentację zamieszczonych w wydawnictwie poglądów, choć w kontekście niniejszego opisu, chciałoby się odnieść przynajmniej do kilku – zwłaszcza do ocen Krzysztofa Kwaśniewskiego, Tadeusza Kijonki, Henryka Wańka, czy L. M. Nijakowskiego. Stoją oni na gruncie pełnej akceptacji a nawet obrony śląskich wartości, również wtedy, gdy wartości te przedstawiane są w nowoczesnym opakowaniu narracyjnym. Szczególnie wymowny wydaje się być głos K. Kwaśniewskiego, wybitnego znawcy socjologii narodu, który w odniesieniu do współczesnych problemów Śląska oświadczył, że nie modyfikowałby niczego, „co ongiś” napisał (Kwaśniewski 2004: 69).

Nie ma – jak sądzę – specjalnych przeciwwskazań w uznaniu niniejszego wydawnictwa za punkt odniesienia dla późniejszych badań śląskoznawczych. Przemawia za tym jego wysoki poziom merytoryczny, niekwestionowany autorytet autorów większości tekstów, komplementarność prowadzonych analiz, polegająca m. in. na umiejętnym łączeniu racji naukowych ze społecznymi, panujący w nim klimat pluralizmu i tolerancji, o czym świadczy choćby fakt zaproszenia do debaty lidera Ruchu Autonomii Śląska Jerzego Gorzelika (2004: 15-34). Przypisywanie tytułowi temu mocy kreatywnej i funkcji swoistego kryterium stanowi wyraz obecności we współczesnym śląskoznawstwie nie jednego lecz wielu kierunków badawczych. Ich różnorodność, a niejednokrotnie i wzajemna opozycyjność dowodzi dynamiki rozwijającego się dyskursu. Pomijając złożoność całego zjawiska, łącznie z możliwością dochodzenia jego źródeł (nie zawsze naukowych), zauważalna staje się ostatnimi czasy tendencja do wzbogacania badań o nowe perspektywy teoretyczne, niekiedy o wręcz egzotycznej proveniencji i dziwnym przeznaczeniu. Myślę tu np. o perspektywie postkolonialnej Roberta Geislera, która – zdaniem autora – ma ułatwiać objaśnianie „fenomenu śląskiej etniczności”

(Geisler 2015: 105-116), czy o studiach postnarodowych Rafała Riedla, uzasadniających od strony teoretycznej aspiracje Ślązaków do podmiotowości (Riedel 2007: 131-143; 2008; 2014: 71-83).

Badaniom śląskoznawczym zawsze towarzyszył jakiś dominujący ogląd rzeczywistości. Można nawet mówić o swoistym „stylu” czy „przymusie myślowym”, narzucającym kluczowe wizje w postaci wyodrębniających się paradygmatów, czy też ściśle określonych „punktów widzenia”, przyjętych perspektyw itp. (Sołdra-Gwiżdż 2010: 267). Tak było co najmniej od ponad stulecia, czyli od momentu, gdy śląskoznawstwo próbowało dopracować się jakiejś metody. Jeśli jeszcze pod koniec XIX wieku przeważało spojrzenie humanistyczne (etnografia, kultura, językoznawstwo i naturalnie historia), to np. w dwudziestoleciu międzywojennym zdecydowanie uwypuklały się konfrontacyjne wątki polityczno-narodowe. Z kolei cały PRL – to nieustanne zapasy nauki z ideologią, z ograniczonymi szansami na rzeczowe studia. Po przełomie 1989 r. obserwujemy proces wypierania paradygmatycznych ujęć przez socjologiczny dyskurs (Nijakowski 2002; 2006). Dyskurs, rozumiany jako „tekst w kontekście” (Nijakowski 2014: 102-105), z istoty swej różnicuje i dezintegruje każdą zastaną strukturę, a np. w odniesieniu do Śląska przesadnie wyostża jego specyfikę, a w rzeczy samej jego domniemaną odrębność. W niniejszej rekapitulacji nie sposób nie wspomnieć o postmodernizmie (Matysek 2007). Umożliwia on prowadzenie badań w perspektywie postkolonialnej (Szmeja 2017) i postnarodowej (Haubold-Stolle i Linek 2005), które zwalniają *de facto* badacza (podobnie jak w przypadku dyskursu), od kardynalnego obowiązku krytycznego odniesienia się do wcześniejszego piśmiennictwa, czyli do wcześniejszych ocen i ustaleń. Takie podejście zdecydowanie odbija się na jakości śląskoznawstwa jako takiego, pozbawiając je głębi, sensu i jakiegoś autotelicznego porządku.

Literatura:

Bach, D., Trzcielińska-Polus, A. (1994). Bezpośrednie kontakty naukowe z Niemcami – współpraca z Akademią Ewangelicką w Mülheim/Ruhr. W: *Institut Śląski 1934-1994*, pod red. K. Heffnera. Opole, s. 236-243.

Berlińska, D., Sołdra-Gwiżdż, T. (1997). Ludność rodzima i mniejszość niemiecka w Polsce. Stan badań. *Pogranicze. Studia Społeczne*, t. 6.

Berlińska, D. (1999). *Mniejszość niemiecka na Śląsku Opolskim w poszukiwaniu tożsamości*. Opole.

‘Być’ (1999). „Być dla, czyli myśleć sercem”. Z księdzem biskupem Alfonsem Nossolem rozmawia ks. Jerzy Szymik. Katowice.

- Czepil, B., Opiola, W. (2013). O znaczeniu kategorii pogranicza we współczesnej politologii polskiej. *Pogranicze. Polish Borderlands Studies*, 2013, nr 1, s. 58-63.
- Drosik, A. (2007). Media regionalne na straży praworządności. Rola „Nowej Trybuny Opolskiej” w ujawnianiu „Afery Ratuszowej”. W: A. Kracher, R. Riedel (red.), *Demokracja medialna – źródła władzy*. Racibórz, s. 153-159.
- Ganowicz, E. (2009). Miejsce Platformy Obywatelskiej w wyborach samorządowych do rad powiatów i gmin. W: *Platforma Obywatelska*, red. M. Migalski. Toruń, s. 180-219.
- Ganowicz, E., Rubisz, L. (red.). (2006). *Polityka lokalna. Właściwości. Determinanty*. Podmioty. Toruń.
- Ganowicz, E. (2014). Wizja Śląska w twórczości Kazimierza Kutza. W: *Między historią a polityką*, red. D. Kisielewicz i A. Trzcielińska-Polus. Opole.
- Geisler, R. (2015). Fenomenem śląskiej etniczności jako postkolonialna emancypacja. *Pogranicze. Polish Borderlands Studies*, t. 3, nr 2, s. 105-116.
- Gorzelik, J. (2004). Ruch śląski – między nacjonalizmem a regionalizmem. W: *Nadciągają Ślązacy. Czy istnieje narodowość śląska?*, pod red. L. M. Nijakowskiego. Warszawa, s. 15-34.
- Hanich, A. (2002). Kościół na Śląsku Opolskim wobec stanu wojennego. W: 20-lecie wprowadzenia. *Śląsk Opolski*, nr 1, s. 47-53.
- Haubold-Stolle, J., Linek B. (red.). (2005). *Górny Śląsk wyobrażony: wokół mitów, symboli i bohaterów dyskursów narodowych*. Opole-Marburg 2005.
- Kijaczko, S. (1997). Obecność i obcość. Ludzie Śląska Opolskiego i perspektywa rozmowy wzajemnej. W: *Śląsk Opolski. Problemy okresu transformacji w drodze do normalności. Materiały z międzynarodowej sesji naukowej odbytej w dniach 16-17 listopada 1995 roku w Głubczycach*, pod red. B. Kozery i M. Lisa. Opole.
- Kisielewicz, D. (2002). Memoriał Koła Ślązaków w Wielkiej Brytanii w sprawie Śląska i przyszłych granic zachodnich Polski z 24 listopada 1924 r. *Studia Śląskie*, t. 61, s. 223-234.
- Kisielewicz, D. (2009). Polskie środowisko niepodległościowe na emigracji w Londynie w opinii Arki Bożka. W: *Silesia – de te fabula narratur. Teksty ofiarowane Profesorowi Michałowi Lisowi*. Opole, s. 223-231.
- Kisielewicz, D., Rubisz, L. (red.). (2001). *Śląsk Opolski w myśli politycznej i działalności Polaków i Niemców w XX wieku*. Opole.
- Kisielewicz, D., Rubisz, L. (red.). (2004). *Śląsk Opolski w myśli politycznej i działalności Polaków i Niemców w XX wieku*. Opole 2001, cz. 2. Opole.
- Kisielewicz, D. (2015). Śląsk w myśli politycznej i działalności Edmunda Jana Osmańczyka. W: *Śląsk Edmunda Jana Osmańczyka*, red. M. Lis, A. Jedynak. Opole, s. 14-33.
- Kokot, J. (1971). Metoda interdyscyplinowa. *Poglądy*, nr 2.
- Korbel, J. (1995). *Polska – Górny Śląsk – Niemcy. Polityczny bilans 50-lecia Poczdamu*. Opole.

- Korbel, J. (1986). *Polska ludność rodzima. Migracje w przeszłości i w perspektywie – analiza uwarunkowań*. Opole.
- Korbel, J. (1977). *Wyjazdy i powroty. Migracje ludności w procesie normalizacji stosunków między Polską a RFN*. Opole.
- Kozera, B., Lis, M. (1999). Słowo wprowadzające redaktorów polskich. W: *Śląsk Opolski i Opawski w kierunku standardów europejskich/Opolské a Opovské Slezsko ve smeru evropských standardu*. Opava.
- Krasicki, J. (1997). Śląsk: dialog i tolerancja w perspektywie ponowoczesnej. W: *Śląsk Opolski. Problemy okresu transformacji w drodze do normalności. Materiały z międzynarodowej sesji naukowej odbytej w dniach 16-17 listopada 1995 roku w Głubczycach*, pod red. B. Kozery i M. Lisa. Opole.
- Kuc, I. (2003). Bibliografia prac profesora zwyczajnego doktora habilitowanego Wiesława Lesiuka za lata 1966-2001. *Studia Śląskie*, t. 60.
- Kurasz, I. (2015). *Mniejszość niemiecka na Dolnym Śląsku*. Kraków.
- Kurcz, Z. (1995). *Mniejszość niemiecka w Polsce*. Wrocław.
- Kwaśniewski, K. (2004). Jeszcze o narodowości śląskiej. W: *Nadciągają Ślązacy. Czy istnieje narodowość śląska?*, pod red. L. M. Nijakowskiego. Warszawa.
- Kwiatek, A. (2015). O Śląsku wymyślonym, czyli o śląskoznawstwie w ponowoczesnej narracji. *Pogranicze. Polish Bordelands Studies*, t. 3, nr 1.
- Kwiatek, A. (2016). Śląsk w refleksji naukowej profesora Józefa Kokota. W: *W służbie Śląska – Polski – Europy. Studia i szkice poświęcone Profesorowi Józefowi Kokotowi w stulecie urodzin*, pod red. D. Kisielewicz i A. Trzcielińskiej-Polus. Opole, s. 129-146.
- Kwiatek, A. (2014). <Zachód porwany> Milana Kundery a polska myśl europejska w przełomowej dekadzie lat osiemdziesiątych XX wieku. *Studia Śląskie* t. 75, s. 25-50.
- Lesiuk, W. (1994). Czy Śląsk Opolski może być przykładem regionu na drodze do Europy. W: *Śląsk Opolski. Nadzieje i zagrożenia demokratycznych przemian. Materiały z sesji naukowej odbytej w dniach 18-19 listopada 1993*, pod red. M. Lisa. Opole, s. 175-192.
- Lesiuk, W. (1997). *Duńsko-niemieckie doświadczenia w rozwiązywaniu problemów etniczno-narodowościowych na pograniczu z perspektywy polskiej*. Opole.
- Lesiuk, W. (1991). Historyczne uwarunkowania odrębności regionalnej województwa opolskiego. W: *Śląsk Opolski trwałym i modelowym regionem*, pod red. S. Malarskiego. Opole, s. 75-82.
- Lesiuk, W. (1992). Procesy kształtowania się funkcji regionalnych Śląska Opolskiego. *Śląsk Opolski*, nr 3-4, s. 1-10.
- Lesiuk, W. (1994). Standard Schleswig. Duszpasterstwo i oświata mniejszości po obu stronach granicy. *Przegląd Zachodni*, nr 2, s. 147-161.

- Lesiuk, W. (1994). Standard Schleswig. Życie kulturalne mniejszości po obu stronach granicy. W: *Polska i Niemcy. Płaszczyzny i drogi normalizacji: Kultura. Materiały z sympozjum naukowego odbytego w Opolu w dniach 26-28 maja 1994 roku*, pod red. M. Lisa. Opole, s.122-140.
- Lis, M. (1994). Ludność rodzima na Górnym Śląsku w okresie transformacji ustrojowej w Polsce i jednoczenia się obu państw niemieckich. W: *Śląsk Opolski. Nadzieje i zagrożenia demokratycznych przemian. Materiały z sesji naukowej odbytej w dniach 18-19 listopada 1993 r.*, pod red. M. Lisa. Opole.
- Lis, M. (1993). *Ludność rodzima na Śląsku Opolskim po II wojnie światowej (1945-1993)*. Opole.
- Lis, M. (1991). *Polska ludność rodzima na Śląsku po II wojnie światowej (Polityczne uwarunkowania integracji). Próba syntezy*. Opole.
- Matysek, M. (2007). Ponowoczesność – porzucony projekt, czyli o upłynnieniu świata nowoczesnego. Spojrzenie Zygmunta Baumana. W: G. Dziemski, E. Rewers (red.), *Nowoczesność po ponowoczesności*. Poznań.
- Mazurkiewicz, M. (2015). *Spór o pamięć. Polityczne następstwa wysiedlenia Niemców w pozimnowojennych relacjach polsko-niemieckich i czesko-niemieckich*. Warszawa – Opole.
- ‘Mniejszości’ (1994). *Mniejszości na Górnym Śląsku. Pomost czy przeszkoda w stosunkach polsko-niemieckich. Materiały polsko-niemieckiego sympozjum odbytego w Mülheim/R w dniach 2-4 XII 1993 r. pod kier. Dietera Bacha i Krystiana Heffnera*, pod red. W. Lesiuka. Opole.
- Nijakowski, L. M. (2006). *Domeny symboliczne. Konflikty narodowe i etniczne w wymiarze symbolicznym*. Warszawa.
- Nijakowski, L. M. (2014). Dyskurs. W: *Modi memorandi. Leksykon kultury pamięci*, red. M. Saryusz-Wolska, Robert Traba. Warszawa, s. 102-105.
- Nijakowski, L.M. (2002). *Dyskursy o Śląsku. Kształtowanie się śląskiej tożsamości regionalnej i narodowej w dyskursie publicznym*. Warszawa.
- Nijakowski, L. M. (2004). Uwagi wprowadzające. W: *Nadciągają Ślązacy. Czy istnieje narodowość śląska?*, pod red. L. M. Nijakowskiego. Warszawa, s. 7.
- Nierenberg, B. (2009). Radio Opole w pejzażu komunikacyjnym. W: *Silesia – de te fabula narratur. Teksty ofiarowane Profesorowi Michałowi Lisowi*. Opole.
- Nowak, E. (1994). *Schatten von Łambinowice. Versuch einer Rekonstruktion der Geschichte des Arbeitslagers in Łambinowice in den Jahren 1945-1946*. Wiss. Red. E. Lesiuk, Uberts. Piotr Żwak. Opole.
- ‘Opavské’ (2003). *Opavské a Opolské Slezsko ve smeru evropských standardu. Práce – spolupráce – nezaměstnanost/ Śląsk Opawski i Opolski w kierunku standardów europejskich. Praca – współpraca – bezrobocie*, pod red. B. Kozery i M. Lisa. Opole 2003.
- ‘Opavské’ (2001). *Opavské a Opolské Slezsko ve smeru evropských standardu. Prekonavani barrier/ Śląsk Opawski Opolski w kierunku standardów europejskich. Pokonywanie barrier*, pod red. B. Kozery i M. Lisa. Opole.

- Opióła, W. (2014). Historyczna tożsamość pogranicza. Badanie politycznych funkcji pomników w województwie opolskim. *Studia Śląskie*, t. LXXV, s. 191-205.
- Osmańczyk, E., J. (1988). *Podział Europy środkowej w oczach Polaka*. Opole.
- Piątkowska-Stepaniak, W. (2001). Dobro wspólne w rękach obywateli. W: *Opavské a Opolské Slezsko ve smeru evropských standardu. Prekonavani barrier/ Śląsk Opawski Opolski w kierunku standardów europejskich. Pokonywanie barrier*, pod red. B. Kozery i M. Lisa. Opole, s. 113-120.
- Piątkowska-Stepaniak, W. (1997). Informacja w układach społecznych. W: *Śląsk Opolski. Problemy okresu transformacji w drodze do normalności. Materiały z międzynarodowej sesji naukowej odbytej w dniach 16-17 listopada 1995 roku w Głubczycach*, pod red. B. Kozery i M. Lisa. Opole, s. 85-89.
- Piątkowska-Stepaniak, W. (2009). Presja na prasę. W: *Silesia – de te fabula narratur. Teksty ofiarowane Profesorowi Michałowi Lisowi*. Opole, s. 471-482.
- ‘Polityka’ (2006). Polityka komunikacyjna województwa opolskiego. W: S. Michałowski, W. Mich (red.), *Władza lokalna a media. Zarządzanie i formacją – public relations – promocja jednostek samorządu terytorialnego*. Lublin, s. 269-278.
- Rauziński, R. Senft, S. (1989). Wstęp. W: *Polska ludność rodzima na ziemiach zachodnich i północnych po II wojnie światowej (Materiały z sympozjum naukowego w Instytucie Śląskim w Opolu w dniu 25 XI 1988 r.)*, pod red. R. Rauzińskiego i S. Senfta. Opole, s. 5.
- Riedel, R. (2008). Mała ojczyzna – hybrydowa tożsamość regionalna Górnego Śląska. W: D. Latak (red.), *Dom i ojczyzna. Dylematy wielokulturowości*. Warszawa.
- Riedel, R. (2007). Problem tożsamości w warunkach społeczeństw postnarodowych. Transkulturowość Górnego Śląska w dobie integracji europejskiej. *Studia Śląskie*, t. LXVI, s. 131-143.
- Riedel, R. (2014). Tradycyjne identyfikacje tożsamościowe wobec tendencji post-etnicznych we współczesnej Europie – śląskie egzemplifikacje. W: R. Riedel (red.), *Śląsk – 10 lat członkostwa w Unii Europejskiej*. Racibórz-Wrocław, s. 71-83.
- Rubisz, L. (1999). Miejsce i rola organizacji mniejszości niemieckiej w polskim systemie politycznym. W: *Śląsk Opolski i Opawski w kierunku standardów europejskich/Opolské a Opovské Slezsko ve smeru evropských standardu*. Opava s. 121-131.
- Rubisz, L. (2013). Pogranicze jako kategoria politologiczna. *Pogranicze. Polish Borderlands Studies*, nr 1, s. 76-77.
- Rubisz, L., Klimontowski, P. (2005). Programy polityczne kandydatów z Opolszczyzny w pierwszych wyborach do Parlamentu Europejskiego. W: *Śląsk Opolski i Opawski w kierunku standardów europejskich. Regiony i procesy integracyjne po wejściu do Unii Europejskiej (zbiór referatów z konferencji w Opawie 26-27 XI 2004 r.)/ Opolské a Opavské Slezsko ve směru evropských standardu. Regiony a integracni procesy po vstupu do Evropske unie (Sbornik prispěvku z konference v Opave 26.-27. 11.2004)*. Opava, s. 88-94.

Sawczuk, J. (2014). Odmienne wizje europeizacji interesów niemieckich i polskich w finalnej rozgrywce zjednoczeniowej 1990/1991. W: *Między historią a polityką. Śląsk w przestrzeni europejskiej. Studia i szkice dedykowane Profesorowi Edmundowi Nowakowi*, pod red. D. Kisielewicz i A. Trzcielińskiej-Polus. Opole.

Sitek, W. (1992). Śląsk – samospełniająca się prognoza? W: *Kultura i struktura. Problemy integracji i polaryzacji różnych grup społecznych na Śląsku*, pod red. W. Sitka. Wrocław.

Smolorz, M. (2012). *Śląsk wymyślony*. Katowice.

Sołdra-Gwiżdż, T. (2010). *Socjologia wobec Śląska – jedność czy wielość*. Opole.

'Studia' (1997). *Studia historyczne i politologiczne*, pod red. R. Gellesa, M. S. Wolańskiego. Wrocław, s. 439-447.

Szczepański, M. S. (1998). Regionalizm górnośląski: między plemiennością a systemem globalnym. W: *Śląsk – Polska – Europa. Zmieniające się społeczeństwo w perspektywie lokalnej i globalnej. Xięga Ogólnopolskiego Zjazdu Socjologicznego*, red. A. Sułek, M. S. Szczepański. Katowice.

Szmeja, M. (2017). *Śląsk – bez zmian(?)*. *Ludzie, kultura i społeczność Śląska w perspektywie postkolonialnej*. Kraków.

Szmeja, M. (1985). Współzycie różnych grup regionalno-kulturowych na Opolszczyźnie. *Opinie młodzieży. Kwartalnik Opolski*, nr 1, s. 56-61.

'Śląsk' (2005). Śląsk Opolski i Opawski w kierunku standardów europejskich. Regiony i procesy integracyjne po wejściu do Unii Europejskiej (zbiór referatów z konferencji w Opawie 26-27 XI 2004 r.)/ Opolské a Opavské Slezsko ve směru evropských standardu. Regiony a integracni procesy po vstupu do Evropske unie (Sbornik prispevku z konference v Opave 26.-27. 11.2004). Opava.

Świątkiewicz, W. (1993). Śląsk jako problem socjologiczny - w pół wieku później. W: *Społeczne problemy Górnego Śląska we współczesnych badaniach socjologicznych*, pod red. W. Świątkiewicza. Katowice.

Trzcielińska-Polus, A. (2010). Deficyty badań śląskoznawczych w zakresie nauk politycznych. W: *Deficyty badań śląskoznawczych*, pod red. M. S. Szczepańskiego, T. Nawrockiego, A. Niesporcka. Katowice.

Trzcielińska-Polus, A. (2005). Działalność euroregionów na pograniczu polsko-czeskim po przyjęciu Polski i Republiki Czeskiej do Unii Europejskiej. W: *Śląsk Opolski i Opawski w kierunku standardów europejskich. Regiony i procesy integracyjne po wejściu do Unii Europejskiej (zbiór referatów z konferencji w Opawie 26-27 XI 2004 r.)/ Opolské a Opavské Slezsko ve směru evropských standardu. Regiony a integracni procesy po vstupu do Evropske unie (Sbornik prispevku z konference v Opave 26.-27. 11.2004)*. Opava, s. 69-78.

Trzcielińska-Polus, A. (1999). Euroregion „Pradziad”. Pierwszy etap nowej formy współpracy transgranicznej. W: *Śląsk Opolski i Opawski w kierunku standardów europejskich. Regiony i procesy integracyjne po wejściu do Unii Europejskiej (zbiór referatów z konferencji w Opawie 26-27 XI 2004 r.)/ Opolské a Opavské Slezsko ve směru evropských standardu. Regiony a integracni procesy po vstupu do Evropske unie (Sbornik prispevku z konference v Opave 26.-27. 11.2004)*. Opava, s. 94-103.

- Trzcielińska-Polus, A. (2001). Euroregiony „Pradziad” i „Silesia”. Studium porównawcze. W: *Opavské a Opolské Slezsko ve smeru evropských standardu. Prekonavani barrier/ Śląsk Opawski Opolski w kierunku standardów europejskich. Pokonywanie barrier*, pod red. B. Kozery i M. Lisa. Opole, s. 147-162.
- Trzcielińska-Polus, A. (2003). Kraj ołomuniecki jako stary i nowy partner województwa opolskiego (analiza porównawcza obu partnerskich regionów). W: *Opavské a Opolské Slezsko ve smeru evropských standardu. Práce – spolupráce – nezaměstnanost/ Śląsk Opawski i Opolski w kierunku standardów europejskich. Praca – współpraca – bezrobocie*, pod red. B. Kozery i M. Lisa. Opole, s. 247-260.
- Trzcielińska-Polus, A. (2003). Młodzież na pograniczu polsko-niemieckim a budowa wspólnego europejskiego domu. W: *Nasza przyszłość w Unii Europejskiej. Nadzieje i obawy młodzieży*, red. A. Śliz, O. Gwiżdż. Opole, s. 103-114.
- Trzcielińska-Polus, A., Dawidejt-Jastrzębska, E. (2004). Nowe funkcje granic i obszarów przygranicznych (na przykładzie granicy polsko-niemieckiej i polsko-czeskiej). W: *Geografie a promeny poznani geograficke reality*. Ostrawa, s. 42-51.
- Trzcielińska-Polus, A. (2007). Pogranicze polsko-czeskie. W: *Uwarunkowania współpracy społeczności przygranicznych*, red. D. Berlińska, M. Korzeniowski. Opole, s. 38-53.
- Weber, M. (2003). Główne koncepcje i skale wartości badań historycznych nad Śląskiem w Niemczech i Polsce. *Studia Śląskie*, t. 62.
- Zarycki, T. (2005). Uciemieżona forpoczta Zachodu. Wiktyimizacja i okcydentalizacja we współczesnym polskim dyskursie regionalnym. *Kultura i Społeczeństwo* R. XLIX.
- Zuba, K. (1999). Aktywność polityczna społeczności Śląska Opolskiego w latach 1989-1998. W: *Śląsk Opolski i Opawski w kierunku standardów europejskich/ Opolské a Opovské Slezsko ve smeru evropských standardu*. Opava, s. 156-165.
- Zuba, K. (2003). Bezrobocie w Polsce w aspekcie mikropolityki. W: *Opavské a Opolské Slezsko ve smeru evropských standardu. Práce – spolupráce – nezaměstnanost/ Śląsk Opawski i Opolski w kierunku standardów europejskich. Praca – współpraca – bezrobocie*, pod red. B. Kozery i M. Lisa. Opole, s. 261-278.
- Zuba, K. (2005). Postawy wobec integracji europejskiej w Polsce i Republice Czeskiej. W: *Śląsk Opolski i Opawski w kierunku standardów europejskich. Regiony i procesy integracyjne po wejściu do Unii Europejskiej (zbiór referatów z konferencji w Opawie 26-27 XI 2004 r.)/ Opolské a Opavské Slezsko ve směru evropských standardu. Regiony a integracni procesy po vstupu do Evropske unie (Sbornik prispevku z konference v Opave 26.-27. 11.2004)*. Opava, s. 154-167.
- Zuba, K. (1996). Problematyka górnośląska w najnowszych syntezach dziejów Polski wydanych po 1989 roku. *Śląsk Opolski*, nr 4, s. 21-26.
- Zuba, K. (2002). Rola i znaczenie komitetów obywatelskich na Śląsku Opolskim. *Zaranie Śląskie*, nr 3-4, s. 53-65.
- Zuba, K. (1997). Ruch Obywatelski Śląska Opolskiego (wrzesień 1989 – październik 1991). Cele, organizacja, formy działania. *Studia Śląskie*, t. LVI, s. 263-279.

Zuba, K. (2001). Śląsk Opolski a Euroregiony. W: *Opavské a Opolské Slezsko ve smeru evropských standardu. Prekonavani barier/ Śląsk Opawski Opolski w kierunku standardów europejskich. Pokonywanie barier*, pod red. B. Kozery i M. Lisa. Opole, s. 261-268.

The impact of the Silesian studies on the political science scientific community of the University of Opole

Abstract:

The presented article is an attempt to show the impact of Silesian studies on the political science' scientific community of the University of Opole. The Silesian studies and political science are here basically treated as convergent and complementary research areas. It is strongly endorsed by the fact that Silesian research area features the social and political academic context. This is closely related to the border proximity and the borderlandness of the Silesia, because its history and multiculturalism created extremely politicized content. Political science research in Opole was initiated at the turn of the 50s and 60s of the XXth century by prof. Józef Kokot – co-founder and main animator of the local scientific community – and later continued by the scholars of Silesian Institute in Opole and the University of Opole. This last institution can be considered as the full successor of the Opole political science tradition.

Keywords:

Silesian studies, political science, Józef Kokot, Silesian Institute of Opole, University of Opole, Silesia